

8.72x35.6	1	17	עמוד	הארץ - כותרת	06/04/2016	52682686-3
84260 - אוריאל רייכמן						

אוריאל רייכמן

אפליה אקדמית

שהבינתחומי היה זכאי כבר אז לדיון כזה, לפי כללי המל"ג עצמה. הסיבה לסחבת, נאמר לי גלויות על ידי יו"ר הוות"ת לש" עבר פרופ' מנואל טרכטנברג, היא הלחץ שמפעילות האוניברסיטאות. ניסיון לקדם את הנר שא על ידי מתווה של שיתוף הוכשל בצורה בוטה על ידי חרם של ראשי האוניברסיטאות. בעת כהונתה של פרופ' חגית מסר-ירון כסגנית יו"ר המל"ג נמסר לנו, שעד שלא נשנה את תק-נון הבינתחומי על פי תכתיבי המל"ג, לא תמונה ועדה בינ-לאומית לדיון בבקשתנו.

עמדת ראשי האוניברסיטאות והמל"ג נוגדת עקרונות יסוד אקדמיים. תפקיד המל"ג הוא שיפוט אקדמי ערכי, לא הגנה על אינטרסים זרים כשמירה על ייחוד האוניברסיטאות. עקרון העל של החירות האקדמית מנוסח בסעיף 15 לחוק המל"ג: "מוסד מורכב הוא בן חורין לכלכל ענייניו האקדמיים והמינהליים, במסגרת תקציבו, כטוב בעיניו". תקנון הבינתחומי אושר עם הסמכתו כמוסד מוכר להשכלה גבוהה. כפיית מבנה תאגידי אחיד על כלל המוסדות חורג מסמכות המל"ג, ומהווה פגיעה בחירות האקדמית שהוקנתה לאקדמיה על ידי המחוקק.

ניסיון העבר מוכיח, שאין לוותר על מעורבות שר החינוך בתחומי ההשכלה הגבוהה. יש להניח שהבינתחומי לא היה זוכה כלל בהכרה אקדמית ב-1997, לרבות לא התייצב שר החינוך או, וזולתן המה, בפני המל"ג ותבע "להוסיף ספסלים לבית המדרש".

שר החינוך הוא נאמן ממשלת ישראל ומשלמי המסים. ההוצאה על ההשכלה הגבוהה (כאמור 10 מיליארד שקלים), גדולה מתקציב משרד הרווחה. חובות עבר של חלק מהאוניברסיטאות מחייבים הקצאה שנתית של מיליארד ורבע שקלים, והחוב האקטוארי בגין אי הפרשת כספי פנסיה מוערך בכ-24 מיליארד שקלים. נושאים אלו מחייבים פיקוח ומעורבות של הרשות המבצעת, כנהוג בעולם המערבי.

האוניברסיטאות הרימו תרומה אדירה לחברה הישראלית דרך דורות של חוקרים. החירות האקדמית והמחקר הם נכס שיש להגן עליו. ואולם יש להבין, שמחקר ופיתוח אקדמי מתנהלים היום לא רק באוניברסיטאות. נדרשת רפורמה בניהול ההשכלה הגבוהה. על שר החינוך, תהיה אשר תהיה השתייכותו הפוליטית, לממש את סמכותו וחובתו לפקח על תפקוד המל"ג ולדאוג לקידום המערכת האקדמית בכללותה.

ניסיונות של חברי סגל אקדמי בכמה אוניברסיטאות למנוע מינויים במל"ג, כדי לשבש את פעילותה, הם מעשה פסול. חיוני שכל מוסדות ההשכלה הגבוהה ושר החינוך יעבדו במשותף, כדי לטפח את איכויות הדור הבא ולהבטיח את המשך היצירה המדעית והתרבותית במציאות הלא פשוטה של חיינו.

ב-1989 היה מספר הסטודנטים בישראל 75,000. 22 שנה לאחר מכן עמד מספרם על 300 אלף. כלומר, בשנים שבהם הגידול באוכלוסייה היה 80% – הגידול במספר הסטודנטים היה 300%. הנתונים הללו מספרים סיפור קשה. שערי האקדמיה היו נעורים בפני מרבית הציבור. המורים עמדים שזכו לחינוך תיכוני טוב יותר ולחשיפה לעושר תרבותי, הם שהצליחו להתקבל ללימודים. המערכת הפוליטית היא שפוצצה את שערי ההשכלה הגבוהה. החירות ללמוד וללמוד לתואר אקדמי, כפוף לבקרת איכות אקדמית בלבד, נקבעה בחוק יסוד: חופש העיסוק. שר החינוך אמנון רובינשטיין ('94-'96) יזם הקמת מכ"ל לות אווריות ודאג בתיקון לחוק המועצה להשכלה גבוהה להכרה בהן על בסיס אקדמי שוויוני. מדוע נמנעה המועצה להשכלה גבוהה (המל"ג), שהיתה בשליטת נציגי האוניברסיטאות, מליזום את "המהפכה האקדמית"? ככל שהיו פחות מוסדות להשכלה גבוהה – כך זכו האוניברסיטאות ביותר משאבים, והייחוד הוסיף ליוקרתן.

האוניברסיטאות דואגות לעצמן, לא לחופש האקדמי

הכוונה שעמדה מאחורי עיצוב המל"ג והוות"ת (הוועדה לתכנון ותקצוב של המל"ג) היתה ראויה – הרצון להקנות לאקדמיה עצמאות מהשפעה פוליטית. אלא שלא הובא מספיק בחשבון האינטרס המובן של כל מוסד לקדם את מטרותיו, לעתים אף תוך העדפתן על פני צורכי החברה כולה.

בישראל פועלים כיום 63 מוסדות להשכלה גבוהה. 80% מכ"ל לתקציב הרגיל מיועד לשבע האוניברסיטאות. זאת, אף שרק 40% מכלל הסטודנטים בישראל (בכל רמות התארים) לומדים בהן. מצב דברים זה הושג על ידי הבחנה בין שלושה סוגי מוסדות אקדמיים. האוניברסיטאות מוגדרות כ"מוסדות המחקר" וכל השאר כ"מכללות", הנחלקות לשני סוגים: "מכללות מתוקצבות" ומכ"ל לות "חוף תקציביות". המכללות "החוף תקציביות" אינן נכללות "בתכנון הלאומי" ואינן זוכות לתקצוב מוות"ת, אך הן "מוסדות מורכרים להשכלה גבוהה" במובן זה, שעמדו במבחן הדרישות האקדמיות על ידי המל"ג.

המרכז הבינתחומי קיים כבר 22 שנה, והוא לא זכה מעולם בתקצוב מיליארדי השקלים – תקציב הוות"ת. למרות זאת הגיע המוסד להישגים מרשימים. הבינתחומי הוא המוסד היחיד, שאינו נמנה עם שבע האוניברסיטאות, שעמד בכל הקריטריונים המחוקרים והמדעיים הדרושים כדי לקבל הסמכה להעניק תואר שלישי. לפני שש שנים הגיש הבינתחומי בקשה להכיר בסמכותו להעניק תואר דוקטור במשפטים. עד היום הבקשה לא נדונה לגופה, אף

פרופ' רייכמן הוא נשיא ומייסד "המרכז הבינתחומי הרצליה"